

MIS 5035543: «ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ»

Π5.3.1 Εκπόνηση επιμέρους Επιμορφωτικού Υλικού, για υπάρχοντα Προγράμματα Σπουδών (Ατομικά διακριτά τμήματα σύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης).

Γνωστικό Πεδίο: Κοινωνικές Επιστήμες

Γνωστικό Αντικείμενο: Ιστορία Λυκείου

Επόπτης/τρια: Ιάκωβος Μιχαηλίδης

Σενάριο Διδασκαλίας Νεότερης Ιστορίας

α) Τίτλος: *Μορφές κρατικής οργάνωσης και Ιδεολογικά Ρεύματα κατά τους Νεότερους Χρόνους - Η ανάπτυξη των εθνικών κρατών - Γερμανία*

β) Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες.

Για την ανάπτυξη του σεναρίου ασφαλώς θα λάβουμε υπόψη μας τον χρόνο που προτείνεται από το αναλυτικό πρόγραμμά η διαχείρισή του, ωστόσο, εξαρτάται τόσο από το υλικό που θα χρησιμοποιήσουμε, όσο και από τις μεθόδους που θα ακολουθήσουμε για την επεξεργασία της ενότητας, επίσης από το επίπεδο της τάξης, στην οποία θα το εφαρμόσουμε. Κάτι τέτοιο, όμως, θα αποφασιστεί από τον διδάσκοντα τη δεδομένη χρονική στιγμή.

γ) Διδακτικοί στόχοι

Οι στόχοι, όπως προτείνονται στο αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών, είναι οι ακόλουθοι:

Οι μαθητές θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να προσδιορίζουν τα γερμανικά κράτη στον χώρο και τον χρόνο μέχρι την ίδρυση του γερμανικού έθνους κράτους και με πρόσθετη ειδική επισήμανση σχετικά με το ποια από αυτά εντάχθηκαν στη μεταπολεμική Δυτική Γερμανία και ποια στην Ανατολική.
- Να μπορούν να ανασυνθέσουν τη συνοπτική περιοδολόγηση της Ιστορίας του γερμανικού κράτους.
- Να ερμηνεύουν τη συμβολή του προτεσταντισμού στην ανάπτυξη του κεφαλαιοκρατικού οικονομικού συστήματος της Γερμανίας.
- Να κατανοούν το φαινόμενο του γερμανικού ρομαντισμού και την ιδιαίτερη φύση του γερμανικού εθνικισμού. Να τον συγκρίνουν με τον γαλλικό «πολιτικό» εθνικισμό.

- Να κατανοούν την πολιτική, κοινωνική και οικονομική κρίση στη Γερμανία του Μεσοπολέμου και να γνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της γερμανικής εκδοχής ολοκληρωτισμού (ναζισμός).
- Να παραθέτουν χρονολογικά τα σημαντικά γεγονότα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι την ήττα της Γερμανίας.
- Να κατανοούν το ρόλο της Γερμανίας μεταπολεμικά κατά την περίοδο του *Ψυχρού Πολέμου* και τη μεταπολεμική επιβολή της στην *ευρωπαϊκή ενοποίηση*.

Επίσης, θα μπορούσαν να προστεθούν και άλλοι στόχοι, που σχετίζονται περισσότερο με τον συναισθηματικό και ψυχοκινητικό τομέα:

- Η συμμετοχή και ανάπτυξη συνεργατικού πνεύματος σε επίπεδο ομάδας, αλλά και σε επίπεδο σχολικής τάξης.
- Η ενθάρρυνση της ανακαλυπτικής-διερευνητικής μάθησης.
- Η κινητοποίηση της φαντασίας και της δημιουργικότητας.

δ) Οργάνωση τάξης

Η τάξη αρχικά λειτουργεί μετωπικά και στη συνέχεια ομαδοσυνεργατικά χωρισμένη σε ομάδες των 3-4 ατόμων. Με τη μηχανή του χρόνου, την οποία οδηγεί ο διδάσκων, οι μαθητές ταξιδεύουν στο παρελθόν και καλούνται να υλοποιήσουν συγκεκριμένες αποστολές εξερεύνησης της ζωής των ανθρώπων. Υπάρχει κοινό φύλλο εργασίας, όπου καταγράφεται η σκοπός της κοινής αποστολής, αλλά και φύλλο εργασίας της κάθε ομάδας, όπου περιγράφεται η ειδική αποστολή της και υποδεικνύονται τα μέσα που μπορεί να χρησιμοποιήσει για την ολοκλήρωσή της.

ε) Οργάνωση διδασκαλίας

Η οργάνωση του μαθήματος στηρίζεται σε σύνθεση περισσότερων διδακτικών μεθόδων. Συγκεκριμένα, κατά την έναρξη της πρώτης διδακτικής ώρας (φάση αφόρμησης) εφαρμόζεται κατ' εναλλαγή μετωπική διδασκαλία και σύντομος διάλογος φθίνουσας καθοδήγησης με στόχο την ανάσυρση προϋπάρχουσας γνώσης εκ μέρους των μαθητών (ανάπτυξη του αγγλικού και του γαλλικού εθνικού κράτους). Στη συνέχεια παρουσιάζεται ψηφιακό υλικό (video) σύντομης διάρκειας, κατά τη διάρκεια του οποίου συμπληρώνονται από τους μαθητές προσχεδιασμένα από τον εκπαιδευτικό φύλλα εργασίας. Βάσει της αποκτημένης γνώσης, αναπτύσσεται διάλογος εμπέδωσης-αναστοχασμού.

Η δεύτερη διδακτική ώρα πραγματοποιείται πλήρως μέσω αρχών ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας. Στο πλαίσιο αυτής επιδιώκεται η πολυεπίπεδη διάδραση και συνέργεια μεταξύ: α) των μαθητών εντός των ομάδων, β) των ομάδων μεταξύ τους, γ) των ομάδων/μαθητών και του διδάσκοντα. Η ανάπτυξη του αντικειμένου γίνεται μέσω συνδυαστικής αξιοποίησης του σχολικού εγχειριδίου και πολλαπλών πρωτογενών πηγών. Ως στοιχείο βιωματικής πρόσληψης και εμπέδωσης της νέας γνώσης, αλλά και αναστοχαστικής διαδικασίας, αναπτύσσεται, στο τέλος του μαθήματος, παιχνίδι ρόλων.

Μέθοδος: ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, διερευνητική μάθηση, αξιοποίηση σχολικού εγχειριδίου και πολλαπλών πρωτογενών πηγών, διεξαγωγή διαλόγου με την μέθοδο της φθίνουσας καθοδήγησης, χρήση Τεχνολογίας Πληροφορικής Επικοινωνιών (ΤΠΕ), παιχνίδι ρόλων.

Διδακτικά – Εποπτικά μέσα: Πίνακας, φύλλα εργασίας, Η/Υ, βιντεοπροβολέας.

Πορεία Διδασκαλίας - Φάσεις

1η διδακτική ώρα

Επιμέρους στόχοι

Η συγκεκριμένη διδακτική ενότητα μας δίνει την ευκαιρία να παρακολουθήσουμε την σταδιακή ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης στον γερμανικό κόσμο από την πρώτη μέχρι την τρίτη γερμανική κρατική οντότητα (Reich) αλλά και να κατανοήσουμε την ουσιώδη διαφορά ανάμεσα στην πολυδιασπασμένη μεσαιωνική Γερμανία, όπου ο συνεκτικός δεσμός ήταν η αυτοκρατορική ιδέα, και την ενοποιημένη Γερμανία των νεότερων χρόνων, στην οποία η εθνική συνείδηση υπήρξε ο παράγων συνοχής.

Αφόρμηση/Σύνδεση

- Ο εκπαιδευτικός, αρχικά, επιδιώκει να εγείρει την υπάρχουσα γνώση των μαθητών από τις προηγούμενες θεματικές ενότητες μέσω συνδυασμού στρατηγικών: αρχικά, μέσω της σύντομης εισαγωγής, την οποία επιχειρεί ο εκπαιδευτικός σε μετωπική διδασκαλία, γύρω από το αντικείμενο και τους στόχους του συγκεκριμένου μαθήματος, στην συνέχεια μέσω της υποβολής σύντομων ερωτήσεων αναστοχασμού και, συνακόλουθα, της ανάπτυξης διαλόγου μεταξύ των μαθητών.
- Μέσω στρατηγικών καθοδηγούμενης αυτενέργειας, οι μαθητές επιχειρούν σύντομη επισκόπηση των πολιτικών-πολιτειακών εξελίξεων στον γερμανικό χώρο από τον Μεσαίωνα ως τον 19^ο αιώνα.
- Ο εκπαιδευτικός δημιουργεί πίνακα εργασίας με τίτλο «*Η πορεία προς το γερμανικό εθνικό κράτος*», είτε χωρίζοντας τον πίνακα σε 3 στήλες, είτε δημιουργώντας ψηφιακό αρχείο κειμένου 3 στηλών στο υπολογιστή με αντίστοιχους τίτλους στηλών: *γλώσσα, θρησκεία, γερμανικότητα*.
- Ο εκπαιδευτικός καταγράφει την παρουσία των συγκεκριμένων στοιχείων της εθνικής ταυτότητας στην γερμανική πραγματικότητα κατά την μετάβαση από τον Μεσαίωνα στους νεώτερους χρόνους. Ιδιαίτερως επισημαίνει την μικρότερη σημασία του θρησκευτικού πρωτίστως (συνύπαρξη καθολικισμού και προτεσταντισμού στον γερμανικό κόσμο), αλλά ως έναν βαθμό και του γλωσσικού στοιχείου σε σχέση με την Αγγλία και την Γαλλία στην δόμηση της γερμανικής ταυτότητας.

Διδακτική Επεξεργασία

1. Παρουσίαση και περιγραφή της κοινής αποστολής των μαθητών:

Ο διδάσκων θέτει το βασικό ερώτημα που θα απασχολήσει το σύνολο των μαθητών και των ομάδων εργασίας ως ακολούθως:

Πώς αναπτύχθηκε η γερμανική εθνική ιδέα και ποια η σημασία της για την ανάπτυξη του εθνικισμού γενικότερα;

2. **Φύλλο εργασίας:** Στη συνέχεια μοιράζεται σε όλους τους μαθητές κοινό φύλλο εργασίας. Μέσω του κοινού φύλλου εργασίας οι μαθητές μπορούν, σε αυτήν την φάση, να έχουν τη συνολική εποπτεία της δράσης και είναι σε θέση να παρακολουθήσουν ή να καταγράψουν, επίσης, τα πορίσματα των λοιπών ομάδων.
Το φύλλο εργασίας περιλαμβάνει τη διαδικασία ολόκληρης της «αποστολής» της τάξης, η οποία θα διαρκέσει ένα διδακτικό δίωρο. Οι μαθητές το συμπληρώνουν τμηματικά σε όλες τις επιμέρους φάσεις της δραστηριότητας.
3. **Καθορισμός χωροχρονικού πλαισίου:**
Η πρώτη γερμανική κρατική οντότητα (Reich): 843-1806
Σύγκρουση Αυστρίας-Πρωσίας για την κυριαρχία στον γερμανικό κόσμο: 1740-1871
Η δεύτερη γερμανική κρατική οντότητα (Reich): 1871-1918
Η τρίτη γερμανική κρατική οντότητα (Reich): 1933-1945
Ανατολική και Δυτική Γερμανία: 1949-1990
Ενιαία Γερμανία κυρίαρχη στην Ευρωπαϊκή Ένωση: 1990-2020
4. **Η πρώτη και η δεύτερη γερμανική κρατική οντότητα (Reich):** Ο διδάσκων παρουσιάζει συνοπτικά τα βασικά σημεία της εξέλιξης της μεσαιωνικής γερμανικής αυτοκρατορίας και επισημαίνει την σημασία της ως φορέα που συμπεριέλαβε πολύ διαφορετικές πληθυσμιακές ομάδες, αρκετές από τις οποίες αργότερα συμπεριελήφθηκαν στο γερμανικό έθνος. Στην συνέχεια αναφέρεται στην Γερμανία του 19^{ου} αιώνα που υποστασιοποίησε κρατικά το έθνος των Γερμανών μέχρι τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.
5. **Η τρίτη γερμανική κρατική οντότητα (Reich):** Ο διδάσκων αναφέρεται στην εθνικοσοσιαλιστική Γερμανία του Χίτλερ και τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, τον οποίον αυτή προκάλεσε προκειμένου να απαλλαγεί από τους όρους που της είχαν επιβληθεί λόγω της ήττας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Στην συνέχεια παρουσιάζει τις συνέπειες της ήττας της Γερμανίας και στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (δύο Γερμανίες, Ανατολική και Δυτική), ενώ ολοκληρώνει με την επανενοποίηση της Γερμανίας και τον κυρίαρχο ρόλο της στην Ευρωπαϊκή Ένωση έκτοτε.
6. **Προβολή χαρτών:** Στη συνέχεια, ο διδάσκων προβάλλει χάρτες της μεσαιωνικής γερμανικής αυτοκρατορίας, της Γερμανικής Αυτοκρατορίας του 19^{ου} αιώνα και της εθνικοσοσιαλιστικής Γερμανίας. Κατά τη διάρκεια της προβολής οι μαθητές απαντούν τις ανάλογες ερωτήσεις του φύλλου εργασίας.
7. **Παρουσίαση δεδομένων – Ανάπτυξη διαλόγου:** Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και συσκέπτονται διασταυρώνοντας τις απαντήσεις που έδωσαν στα ερωτήματα του φύλλου εργασίας. Στη συνέχεια αναπτύσσουν διάλογο σχετικά με την έκταση του πρώτου και του τρίτου Reich. Ο εκπαιδευτικός συντονίζει τον διάλογο των μαθητών και έμμεσα παρέχει κατευθύνσεις, ώστε σταδιακά αυτοί να μεταβούν από την

κατατετμημένη γνώση σε ολική-σφαιρική αντίληψη των γεωγραφικών ορίων του μεσαιωνικού και του νεωτερικού γερμανικού κόσμου· ιδιαιτέρως, οι μαθητές ενθαρρύνονται να επισημάνουν ποιες περιοχές της μεσαιωνικής και ποιες της νεωτερικής γερμανικής αυτοκρατορίας δεν ανήκουν πλέον στην Γερμανία.

8. **Αναστοχασμός:** Η διδακτική ώρα ολοκληρώνεται με σύντομη (επιγραμματική) επανάληψη των στόχων, των πεπραγμένων και των αποτελεσμάτων του μαθήματος από τον διδάσκοντα. Ως προετοιμασία για την επόμενη διδακτική ώρα, ανατίθεται στους μαθητές η μελέτη του αντίστοιχου κεφαλαίου από το σχολικό βιβλίο με την βοήθεια του πίνακα εργασίας «*Η πορεία προς το γερμανικό εθνικό κράτος*» και του συμπληρωμένου 1^{ου} φύλλου εργασίας.

2η διδακτική ώρα

Πορεία Διδασκαλίας – Φάσεις

Αφόρμηση/Σύνδεση

Σύντομη συζήτηση για τη σημασία του δεύτερου Reich (1871-1918) στη διαμόρφωση της γερμανικής εθνικής συνείδησης (από τον Ρομαντισμό στον 20^ο αιώνα).

Διδακτική Επεξεργασία

1. **Άσκηση προσομοίωσης - ρόλων:** Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες των 4-5 ατόμων. Η κάθε ομάδα υιοθετεί τον ρόλο μίας κοινωνικής ομάδας της Γερμανίας στο τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Οι μαθητές επιλέγουν τον ρόλο που θα αναλάβουν τυχαία. Ο καθηγητής έχει 6 φακέλους (όσες και οι ομάδες, δηλαδή αστοί, εργάτες, αγρότες, γαιοκτήμονες, στρατιωτικοί, επιστήμονες) με αντίστοιχα φύλλα εργασίας. Οι φάκελοι αντιστοιχούν σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες της Γερμανίας της εποχής και τα φύλλα εργασίας που εμπεριέχουν περιλαμβάνουν τρία ερωτήματα, τα οποία απευθύνονται κατά περίπτωση σε κάθε μία εκ των ομάδων. Το 1^ο και 2^ο ερώτημα προβλέπεται να απαντηθούν κατά την τρέχουσα ώρα διδασκαλίας. Το 3^ο ερώτημα είναι προαιρετικό και η επεξεργασία του εξαρτάται από τον προγραμματισμό εκ μέρους του διδάσκοντα.
2. **Ανάπτυξη διαλόγου:** Οι μαθητές, βάσει του ρόλου που τους έχει ανατεθεί, καλούνται να απαντήσουν στο 1^ο ερώτημα της αποστολής που ανατέθηκε στην ομάδα τους. Το ερώτημα είναι διατυπωμένο ως εξής: «*Ζείτε στην Γερμανία και ανήκετε στην κοινωνική ομάδα που δηλώνεται στην αρχή της σελίδας. Τι αλλαγές φέρνει στη ζωή σας η ήττα της Γερμανίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο;*» Οι ομάδες αναπτύσσουν διάλογο σχετικά με τις αλλαγές που επήλθαν τόσο στο γερμανικό κράτος όσο και στη ζωή κάθε Γερμανού ξεχωριστά λόγω της ήττας της Γερμανίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Καταβάλουν προσπάθεια, ώστε οι απόψεις τους να είναι αντιπροσωπευτικές της κοινωνικής τάξης, την οποία εκπροσωπούν.

3. **Συγκριτική μελέτη - Επεξεργασία πρωτογενών πηγών:** Βάσει των έως τώρα γνώσεων που έχουν αποκομίσει οι μαθητές από το σχολικό βιβλίο και το ψηφιακό υλικό, αναλαμβάνουν να εμβαθύνουν στο θέμα της εξέλιξης της γερμανικής κρατικής οντότητας από τον Μεσαίωνα μέχρι τις μέρες μας, εκπονώντας άσκηση ερμηνείας πρωτογενών πηγών (Βλ. Παράρτημα: Φύλλα εργασίας).
4. **Δρώμενο προσομοίωσης-μimικής:** Οι ομάδες, διατηρώντας τους ρόλους που τους έχουν ανατεθεί στο πλαίσιο της προηγούμενης δράσης, αναλαμβάνουν να συμμετάσχουν σε μια συζήτηση που διεξάγεται το 1946 σε ένα εστιατόριο του Μονάχου, με θέμα: «*Το μέλλον της Γερμανίας*». Οι μαθητές αξιοποιούν τα δεδομένα των πηγών, προκειμένου να αποδώσουν μία ρεαλιστική εικόνα της στάσης των κοινωνικών τάξεων αμέσως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έναντι της ήττας, αλλά και των προοπτικών που ανοίγονταν τότε για την διαιρεμένη Γερμανία.
5. **Έρευνα υλικού - Σύνθεση εργασίας:** Εάν υπάρχει δυνατότητα πραγματοποίησης του μαθήματος στο εργαστήριο πληροφορικής ή εάν η κάθε ομάδα μπορέσει να έχει έναν φορητό υπολογιστή, οι μαθητές μπορούν να αναζητήσουν πρόσθετο υλικό στο διαδίκτυο, προκειμένου να τεκμηριώσουν τη θέση τους. Ενδεικτικά, μπορούν να αντλήσουν υλικό από τις εξής διευθύνσεις:
- EuroDocs: Πρωτογενείς πηγές για την Ιστορία της Γερμανίας
https://eudocs.lib.byu.edu/index.php/History_of_Germany:_Primary_Documents
 - Stanislaus State: Διαδικτυακές πηγές για την γερμανική ιστορία
<https://www.csustan.edu/history/german-history-sources>
 - German History Docs
<http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/>

Βιβλιογραφία

- P. Bernard, *Joseph II and Bavaria: Two eighteenth-century attempts at German unification*, The Hague 1965.
- J. Gagliardo, *Reich and nation: the Holy Roman Empire as idea and reality, 1763-1806*, Bloomington 1980.
- Β. Καραγεώργος, *Η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Μεσαιωνική Περίοδος*, τ. Α΄, Αθήνα 1987.
- H. Möller, *Fürstenstaat oder Bürgernation. Deutschland 1763-1815*, Berlin 1989.
- J. Echternkamp, *Der Aufstieg des deutschen Nationalismus (1770-1840)*, Frankfurt a. M. 1998.
- G. Schmidt, *Geschichte des Alten Reiches Staat und Nation in der Frühen Neuzeit (1495-1806)*, München 1999.
- P. Wilson, *The Holy Roman Empire (1495-1806)*, London 1999.

- M. Umbach, *Federalism and Enlightenment in Germany 1740-1806*, London 2000.
- S. Haffner, *Von Bismarck zu Hitler: ein Rückblick*, München 2001.
- H. Klüeting – W. Schmale (έπιμ.), *Das Reich und seine Territorialstaaten im 17. und 18. Jahrhundert*, Münster 2004.
- H. Beck κ.ά. (έπιμ.), *Zur Geschichte der Gleichung "germanisch-deutsch"*, Berlin 2004.
- Mary Fulbrook, *A Concise History of Germany*, Cambridge 2004².
- Μ.-L. Recker, *Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας: Ιστορία και Πολιτική*, μετ. Παναγιώτα Παπαευαγγέλου, Αθήνα 2010.
- W. Hagen, *German History in Modern Times: Four Lives of the Nation*, Cambridge 2012.
- R. Evans, *Το Γ' Ράιχ στον πόλεμο*, μετ. Ελένη Αστερίου, Αθήνα 2014.
- J. Hawes, *Μικρή ιστορία της Γερμανίας*, μετ. Α. Παππάς, Αθήνα 2019.

Παράρτημα

Φύλλο εργασίας 1

Ο διδάσκων αναθέτει σε κάθε ομάδα την επεξεργασία μίας έως και τριών πηγών σε διαβαθμισμένη κλίμακα δυσκολίας. Στο πλαίσιο των ομάδων, οι μαθητές συζητούν τα συμπεράσματά τους σχετικά με την εξελικτική πορεία του γερμανικού κράτους, που ακολουθεί αυτήν του έθνους. Για την εκπόνηση της άσκησης δίδονται στους μαθητές οι εξής πηγές:

Πηγή 1

«Και του παρέδωσε (ο Μ. Κωνσταντίνος στον Πάπα) την αυτοκρατορία για πάντα, νομίζοντας ότι είναι άδικο εκεί, όπου η κεφαλή ολόκληρης της χριστιανοσύνης διορίζεται από τον ουράνιο αυτοκράτορα, ο επίγειος αυτοκράτορας να ασκεί οποιαδήποτε εξουσία. Έτσι, άφησε την Ιταλία στην αποστολική Έδρα και ο ίδιος διάλεξε νέα διαμονή στην Ελλάδα. Από τους Έλληνες έπειτα στο πρόσωπο του προαναφερθέντος Καρόλου του μεγάλου, ο οποίος απέδειξε με πόση θρησκευτική προσήλωση πρέπει να αναλαμβάνεται το καθιερωμένο από την Ρωμαϊκή Εκκλησία αυτοκρατορικό αξίωμα, η αποστολική Έδρα το μετέφερε στους Γερμανούς.»

Επιστολή του πάπα Γρηγορίου Θ' προς τον αυτοκράτορα Φρειδερίκο Β' (23 Οκτωβρίου 1236), στο: Β. Καραγεώργος, *Η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Μεσαιωνική Περίοδος*, τ. Α', Αθήνα 1987, 621.

Πηγή 2

«Επειδή οι Γερμανοί πρίγκιπες και οι ελεύθερες γερμανικές πόλεις μας κάλεσαν ομοψύχως να ανανεώσουμε και να αναλάβουμε, με την παλινόρθωση της Γερμανικής Αυτοκρατορίας, τον γερμανικό αυτοκρατορικό θρόνο, ο οποίος έχει παραμείνει κενός για περισσότερα από εξήντα χρόνια και επειδή ικανοποιητικοί διακανονισμοί σχετικά έχουν περιληφθεί στο σύνταγμα της Γερμανικής Κοινοπολιτείας, εμείς, ο Γουλιέλμος, με την χάρη του Θεού Βασιλιάς της Πρωσίας, διακηρύσσουμε διά του παρόντος ότι θεωρήσαμε καθήκον προς την κοινή μας πατρίδα να απαντήσουμε στις εκκλήσεις των ενωμένων Γερμανών πριγκίπων και των

γερμανικών πόλεων και να δεχθούμε τον γερμανικό αυτοκρατορικό τίτλο. Συνεπώς, εμείς και οι διάδοχοί μας στον θρόνο της Πρωσίας θα φέρουμε στο εξής τον αυτοκρατορικό τίτλο σε όλες μας τις επαφές και σε όλες τις πράξεις της Γερμανικής Αυτοκρατορίας, και ελπίζουμε στον Θεό ότι στο γερμανικό έθνος θα δοθεί η δυνατότητα να δημιουργήσει ένα λαμπρό μέλλον για την πατρίδα υπό το σύμβολο της παλιάς του δόξας. Αναλαμβάνουμε τον αυτοκρατορικό τίτλο, συναισθανόμενοι την ευθύνη να προστατεύσουμε, με γερμανική αφοσίωση, τα δικαιώματα της Αυτοκρατορίας και των μελών της, να διατηρήσουμε την ειρήνη και να προστατεύσουμε την ανεξαρτησία της Γερμανίας, η οποία εξαρτάται με την σειρά της από την ενότητα του λαού. Αναλαμβάνουμε τον τίτλο με την ελπίδα ότι στον γερμανικό λαό θα δοθεί η δυνατότητα να απολαύσει ως ανταμοιβή για τις πολεμικές θυσίες την διαρκή ειρήνη, εντός συνόρων τα οποία εξασφαλίζουν στην πατρίδα ασφάλεια απέναντι στην ανανεωμένη γαλλική επιθετικότητα, η οποία δεν υπήρχε για αιώνες. Και είθε ο Θεός να επιτρέψει ώστε εμείς και οι διάδοχοί μας στην αυτοκρατορικό θρόνο να αυξάνουμε σε κάθε περίπτωση τον πλούτο της Γερμανικής Αυτοκρατορίας, όχι με κατακτήσεις εδαφών, αλλά με τις ευλογίες και τα δώρα της ειρήνης, την εθνική ευημερία, την ελευθερία και την ηθική.»

Γουλιέλμος Α, ' Αυτοκράτωρ και Βασιλεύς της Πρωσίας,
Η Αυτοκρατορική Διακήρυξη, 18 Ιανουαρίου 1871
<https://sourcebooks.fordham.edu/mod/germanunification.asp>

Πηγή 3

«Αυτή η συνεδρίαση της γερμανικής βουλής πραγματοποιείται σε μία ιδιαίτερα συμβολική ημερομηνία για τον γερμανικό λαό. Έχουν περάσει τέσσερα χρόνια από την έναρξη της μεγάλης εσωτερικής επανάστασής μας, η οποία εντωμεταξύ έχει προσδώσει νέα προοπτική στην ζωή των Γερμανών. Αυτή είναι η περίοδος των τεσσάρων χρόνων, την οποία ζήτησα από τον γερμανικό λαό να μου δώσει για να μπορέσω να θέσω το έργο μου σε δοκιμή και να το υποβάλω στην κρίση του. Σε αυτήν, λοιπόν, την στιγμή τίποτε δεν θα ήταν πιο ταιριαστό από το να σας παραθέσω μία λίστα με όλες τις επιτυχίες που επετεύχθησαν και όλη την πρόοδο που πραγματοποιήθηκε σε αυτά τα τέσσερα χρόνια για την ευημερία του γερμανικού λαού.[...] Θα εκμεταλλευθώ, λοιπόν, την ευκαιρία που μου δίδεται σε αυτήν την ιστορική συνεδρίαση της Βουλής να ρίξω μια ματιά στα προηγούμενα τέσσερα χρόνια και να εφιστήσω την προσοχή σας σε κάποιες από τις νέες γνώσεις που έχουμε αποκτήσει, κάποιες από τις εμπειρίες που περάσαμε και σε ορισμένες από τις συνέπειες που είχαμε από αυτές. Είναι σημαντικό να τις κατανοήσουμε πλήρως, όχι μόνο για το δικό μας καλό αλλά και για το καλό των μελλοντικών γενεών.»

Αδ. Χίτλερ, Λόγος στην γερμανική Βουλή, 30 Ιανουαρίου 1937
<https://research.calvin.edu/german-propaganda-archive/hitler1.htm>

Φύλλο εργασίας 2

Ο διδάσκων αναθέτει σε κάθε ομάδα την επεξεργασία μίας έως και τριών πηγών σε διαβαθμισμένη κλίμακα δυσκολίας. Στο πλαίσιο των ομάδων, οι μαθητές συζητούν τα συμπεράσματά τους σχετικά με την εξελικτική

πορεία του γερμανικού κράτους, που ακολουθεί αυτήν του έθνους. Για την εκπόνηση της άσκησης δίδονται στους μαθητές οι εξής πηγές:

Πηγή 1

«Ο (αψβούργος) αυτοκράτορας μέχρι τώρα δεν είχε αναφέρει τίποτε στην δίετα της Ρατισμπόνας σχετικά με την Γαλλική Επανάσταση, αλλά ήδη δήλωσε διά του υπουργού εξωτερικών του ότι ως κεφαλή που είναι του γερμανικού σώματος έχει χρέος να υπερασπισθεί τα προνόμια των πριγκίπων της Γερμανίας. Και επειδή με την Γαλλική Επανάσταση ανατρέπονται οι συνθήκες και τα προνόμια στην περιοχή της Αλσατίας, για την οποία ενδιαφέρονται οι εκλέκτορες της Μαγεντίας και των Τρεβήρων και άλλοι πρίγκιπες, αναγκάζεται να τα υπερασπισθεί με τα όπλα, αν δεν τα καταφέρει με την διπλωματία και με αυτήν την πρόταση προσπαθεί η μεγαλειότητά του να αναγκάσει όλο το γερμανικό σώμα να ενωθεί».

Κ. Καρατζάς, Εφημερίδες του 1791, ΕΒΕ 3106, 90r-v

Πηγή 2

«Κωνσταντινούπολη, 2 Αυγούστου 1914

1. Τα δύο συμβαλλόμενα μέρη συμφωνούν να τηρήσουν αυστηρή ουδετερότητα σχετικά με την παρούσα σύγκρουση ανάμεσα στην Αυστροουγγαρία και την Σερβία. **2.** Σε περίπτωση που η Ρωσία παρέμβει με δραστικά στρατιωτικά μέτρα, και προκαλέσει έτσι την υποχρέωση ανάμειξης της Γερμανίας σε σχέση με την Αυστροουγγαρία, αυτή η υποχρέωση ανάμειξης θα ισχύσει επίσης και για την Τουρκία. [...] **4.** Η Γερμανία δεσμεύεται, αν χρειαστεί και με την δύναμη των όπλων, να υπερασπιστεί την οθωμανική επικράτεια σε περίπτωση που αυτή απειληθεί. **5.** Αυτή η συμφωνία συνομολογήθηκε προκειμένου να προστατευθούν και οι δύο Αυτοκρατορίες από τις διεθνείς περιπλοκές, οι οποίες μπορεί να προκύψουν από την παρούσα σύγκρουση και τίθεται σε ισχύ μόλις υπογραφεί από τους πληρεξουσίους των δύο μερών και θα παραμείνει σε ισχύ μαζί με όλες τις άλλες σχετικές αμοιβαίες συμφωνίες μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1918. [...] **8.** Η παρούσα συνθήκη θα παραμείνει μυστική και μπορεί να δημοσιοποιηθεί μόνο κατόπιν συμφωνίας των δύο υψηλών συμβαλλομένων μερών.

Συνθήκη Συμμαχίας μεταξύ Γερμανίας και Τουρκίας, 2 Αυγούστου 1914

https://avalon.law.yale.edu/20th_century/turkgerm.asp

Πηγή 3

«Παράλληλα, εκπληρώνουμε τις αποφάσεις του 11^{ου} Συνεδρίου του Κόμματος της Σοσιαλιστικής Ενότητας της (Ανατολικής) Γερμανίας. Δεν υπάρχει κανείς στον κόσμο που να μπορεί να μας εμποδίσει από το να επεκτείνουμε την μεγάλη επαναστατική διαδικασία της μετεξέλιξης στο πρώτο σοσιαλιστικό κράτος του γερμανικού έθνους. Όλοι γνωρίζουμε ότι οι εργάτες, οι αγρότες, οι διανοούμενοι και η νέα γενιά του έθνους μας έχουν πίσω τους σκληρή δουλειά και αδυσώπητο αγώνα. Στο 40ο έτος ύπαρξης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας, μπορούμε με περηφάνια να δούμε ότι όλοι οι κόποι μας έχουν αποδώσει. Με την αύξηση της δημοκρατίας μας, ο σοσιαλισμός έχει πατήσει μόνιμα πλέον πόδι στο γερμανικό έδαφος. Είμαστε έτοιμοι να εργαστούμε για και να υπερασπιστούμε την ειρήνη, ενώ συνάμα να εγγυηθούμε ότι αυτή η διαδικασία συνεχίζεται. Εσείς, αγαπητοί φίλοι, έχετε ήδη παραλάβει τον πυρσό από αυτούς που τον Οκτώβρη του 1949, με αφορμή την εκλογή του Wilhelm Pieck ως προέδρου της Δημοκρατίας, ορκίστηκαν να συμπαραταχθούν με αυτήν την Λαϊκή Δημοκρατία, επειδή είναι δημοκρατία των εργαζομένων, δημοκρατία της νεολαίας. Από τότε η δημοκρατία μας έχει αλλάξει προς το καλύτερο, χάρη στην δύναμη του λαού, την δύναμη της νεολαίας. Στα ερείπια που μας άφησε ο Δευτέρος

Παγκόσμιος Πόλεμος αναπτύχθηκε ό,τι σήμερα μας περιβάλλει, ό,τι κατά τα τελευταία σαράντα χρόνια επετεύχθη σε όλη την επικράτεια της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας, αυτό που καθέννας που μας επισκέπτεται μπορεί να δει. Εσείς ήσασταν μέρος αυτής της προσπάθειας και θα κουβαλήσετε το πανό της σοσιαλιστικής επανάστασης πέρα από το κατώφλι του 2000 μ.Χ.»

Erich Honecker,
Λόγος στο συνέδριο της Νεολαίας της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας, 1989
Neues Deutschland, 13/14 May 1989, p. 1.

Φύλλο εργασίας 3

Ο διδάσκων αναθέτει σε κάθε ομάδα την επεξεργασία μίας έως και τριών πηγών σε διαβαθμισμένη κλίμακα δυσκολίας. Στο πλαίσιο των ομάδων, οι μαθητές συζητούν τα συμπεράσματά τους σχετικά με την εξελικτική πορεία του γερμανικού κράτους, που ακολουθεί αυτήν του έθνους. Για την εκπόνηση της άσκησης δίδονται στους μαθητές οι εξής πηγές:

Πηγή 1

«Εξαιτίας των αποφάσεων του Συνεδρίου της Βιέννης (1815), η Γερμανία είναι προφανώς πολύ μικρή και για τους δυό μας (Πρωσία και Αυστρία). Εφόσον κανένας έντιμος διακανονισμός αναφορικά με την επιρροή καθενός στην Γερμανία δεν μπορεί να συμφωνηθεί και να εφαρμοστεί, θα διεκδικούμε την ίδια αμφισβητούμενη περιοχή, και η Αυστρία θα παραμένει το μόνο κράτος από το οποίο μπορούμε προσωρινά να χάσουμε ή να κερδίσουμε.... Επιθυμώ μόνον να εκφράσω την πεποίθησή μου ότι στο όχι και τόσο μακρινό μέλλον θα υποχρεωθούμε να πολεμήσουμε για την ύπαρξή μας εναντίον της Αυστρίας και αυτό δεν έχουμε την δυνατότητα να το αποφύγουμε, καθώς η πορεία των πραγμάτων στην Γερμανία δεν επιδέχεται καμία άλλη κατάληξη.»

Otto von Bismarck: Επιστολή στον υπουργό von Manteuffel, 1856, στο: Otto von Bismarck, *The Man and Statesman*, New York, 1899, v. II, 48-51

Πηγή 2

«Προτιθέμεθα να ξεκινήσουμε την 1^η Φεβρουαρίου απεριόριστες υποβρυχιακές επιθέσεις προς κάθε πλοίο του εχθρού. Με όλα αυτά, θα προσπαθήσουμε να κρατήσουμε τις ΗΠΑ ουδέτερες. Σε περίπτωση που δεν το κατορθώσουμε, θα προτείνουμε στο Μεξικό συμμαχία στην ακόλουθη βάση: να πολεμήσουμε μαζί και να συνάψουμε ειρήνη πάλι από κοινού, γενναία οικονομική ενίσχυση και την κατανόησή μας ότι το Μεξικό έχει δικαίωμα να ανακαταλάβει τις κατεχόμενες από τις ΗΠΑ περιοχές του στο Τέξας, το Νέο Μεξικό και την Αριζόνα. Η διαπραγμάτευση των λεπτομερειών επαφίεται σε σας. Θα ενημερώσετε τον Πρόεδρο του Μεξικού για τα ανωτέρω με άκρα μυστικότητα αμέσως μόλις το ξέσπασμα του πολέμου με τις ΗΠΑ θα είναι βέβαιο. Και προσθέστε τότε την πρόταση, ότι θα πρέπει με δική του πρωτοβουλία, να προσκαλέσει την Ιαπωνία να συμμετάσχει άμεσα, ενώ συγχρόνως να μεσολαβήσει ανάμεσα στην Ιαπωνία κι εμάς. Παρακαλώ εφιστείστε την προσοχή του Προέδρου στο

γεγονός ότι η ανηλεής πλέον εμπλοκή των υποβρυχιών μας προσφέρει την προοπτική να υποχρεωθεί η Αγγλία να συνθηκολογήσει σε λίγους μήνες.»

Arthur Zimmermann, Γερμανός υπουργός εξωτερικών, προς Heinrich von Eckardt, πρέσβη της Γερμανίας στο Μεξικό, 16 Ιανουαρίου 1917

https://wwi.lib.byu.edu/index.php/The_Zimmerman_Note

Πηγή 3

«Αυτή η συνεδρίαση της γερμανικής βουλής πραγματοποιείται σε μία ιδιαίτερα συμβολική ημερομηνία για τον γερμανικό λαό. Έχουν περάσει τέσσερα χρόνια από την έναρξη της μεγάλης εσωτερικής επανάστασής μας, η οποία εντωμεταξύ έχει προσδώσει νέα προοπτική στην ζωή των Γερμανών. Αυτή είναι η περίοδος των τεσσάρων χρόνων, την οποία ζήτησα από τον γερμανικό λαό να μου δώσει για να μπορέσω να θέσω το έργο μου σε δοκιμή και να το υποβάλω στην κρίση του. Σε αυτήν, λοιπόν, την στιγμή τίποτε δεν θα ήταν πιο ταιριαστό από το να σας παραθέσω μία λίστα με όλες τις επιτυχίες που επετεύχθησαν και όλη την πρόοδο που πραγματοποιήθηκε σε αυτά τα τέσσερα χρόνια για την ευημερία του γερμανικού λαού.[...] Θα εκμεταλλευθώ, λοιπόν, την ευκαιρία που μου δίδεται σε αυτήν την ιστορική συνεδρίαση της Βουλής να ρίξω μια ματιά στα προηγούμενα τέσσερα χρόνια και να επιστήσω την προσοχή σας σε κάποιες από τις νέες γνώσεις που έχουμε αποκτήσει, κάποιες από τις εμπειρίες που περάσαμε και σε ορισμένες από τις συνέπειες που είχαμε από αυτές. Είναι σημαντικό να τις κατανοήσουμε πλήρως, όχι μόνο για το δικό μας καλό αλλά και για το καλό των μελλοντικών γενεών.»

Αδ. Χίτλερ, Λόγος στην γερμανική Βουλή, 30 Ιανουαρίου 1937

<https://research.calvin.edu/german-propaganda-archive/hitler1.htm>

Ημερομηνία: 3/6/2021

Ο Εκπονητής

Χαράλαμπος Μηνάογλου